

Ann. X.

ROMAE, Kal. Novembribus MDCCCCVII.

Num. XI.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

SEMEL IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 4,80;
ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo
Lib. 0.10 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem
ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA



Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF Apud "KRONIKĄ RODZINNĄ"

VARSAVIAE POLONORUM
Rakowskie Przedmiescie, 15.

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

VARSAVIAE POLONORUM
Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTET
S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.

LONDON W.
28, Orchard Street.

RATISBONAE in BAVARIA.

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRÈRES

MONTREAL
1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

- Ex Germania.** — De socialistarum factione.
De re litteraria apud Subalpinos. — De historia.
Vox Urbis Palaestra. — Fragmenta Ciceroniana: De imitatione Ciceronis quid senserit Muretus.
Flores cito moriuntur....
De epistolarum diribitorii memoriae.
Leonis PP. XIII sepulcrum ad S. Ioannis in Laterano.
Philandri Bavari de aqua disputatio.
Acta Pontificia. — Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae X litterae encycliche de modernistarum doctrinis: Exordium — De modernistarum agnosticismo — Ab agnosticismo ad immanentiam vitalem.
Diarium Vaticanum. — Coram SSmo admissiones. — Pontificiae electiones. — Vita funeti viri clariores.
Annales: — Haganus de pace conventus alter. — Mauritana res. — Turcarum Persarumque contentiones. — Austrorum Hungarorumque trepidationes. — Ex inferiore America.
Publici per Orbem coetus legibus formatae.
Per Orbem.
Aenigmata.

In tertia operculi pagina:

TARCISIUS - Actio dramatica I. B. FRANCESIA versibus senariis conscripta.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCVII



T. ET G. FRATRUM PARISI
Pontificia officina Candalarum ad Sacra
Facularumque sine oleo ad noctem, decem horas ardentium.

ROMAE in ITALIA, in Foro Campi Martii, 6

Peculiaris candalarum liturgicarum fabricatio ad S. Sacrificii celebrationem - Cerei Paschales
- Lumen Christi - Cerei ad Officia Tenebrarum - Cerei ornamentis decori ad baptismata et
Sacram Synaxim primum recipiendam - Filum cera madefactum ad candelas accendendas.

Merces ad omnes orbis portus nullo impendio iubentium, ne pro colligatione quidem, mittitur.

REQUIRANTUR CATALOGUS ET PRETIA

Officinae honores concessere Summi Pontifices PIUS IX, LEO XIII, PIUS X.

Commercium epistolare habetur Italica, Latina, Anglica, Gallica, Theutonica, Hispanica lingua.

Sociis et lectoribus officinam hanc Candalarum ad Sacra enixe commendamus,
quae per orbem universum operis suae fructus iamiam disseminavit.

SUPELLEX AD RES DIVINAS

Commentarii VOX URBIS administratio recto tramite suppeditat supellectilem omnem, qua tum in templis, tum in oratoriis ad res divinas uti solemus.

Mandata ad VOCIS URBIS administratorem (Romam, via Alessandrina, 87)
mittantur, res praecise indicando, quas quisque sibi cupit. Gratuito sumptuum
aestimatio fiet.

SATURIO

Comoedia latinis versibus conscripta a clarissimo viro
Ioanne Baptista Francesia et per Commentarii VOX URBIS
paginas vulgata, in volumen redacta est, quod apud Com
mentarii eiusdem administratorem venale prostat lib. 1.

IN LUDIS LITTERARUM OPTIMA TIRONIBUS SCENICE AGENDI EXERCITATIO.

De claris sodalibus provinciae Taurinensis Societatis Iesu commentarii conscripti
et exornati a P. SALVATORE CASAGRANDI ex eadem provincia, ven. lib. 7
beneficio *Missionum Montium Saxorum, Californiae et Alaskae S. I., VOX URBIS*
Sociis pretio lib. 4,50 conceduntur.

Qui sibi eos cupiat, ab auctore requirat *Via Barbaroux, 28 — Torino.*

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italianam:
Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25

SEMEL IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR.
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.**EX GERMANIA**

De socialistarum factione

LOCUTI in hoc commentario de Germanicis rebus, tum nimirum de eorum prosperitate, tum de catholicae partis, quae hec florescit, incremento, modo praestat factionis, catholici nominis aemulae, videre vitam, quae socialistarum est; idque eo magis quam Essen, urbs Westfalianae caput provinciae, universalem Germanorum conventum mox viderit, qui socialistis addicuntur. Regio plane ea erat, qua nulla opportunior ad talia cogenda comitia videri poterat. Ibi enim opificum agmen ingens coactum est prope ditissimas mercatorum atque argentariorum susceptorumque operum et industriarum aedes; illuc novissima aetate opifices inter et patronos bellum deductum est frequentius quam in ceteris provinciis. Urbs, quae abhinc annos triginta nondum incolarum millia centum continebat, fere tercentum hodie habet. Praestant in illa civitate carbonis, ferri, chalibisque opificia, in eiusque aedibus viri in industria artibus principes vivunt Kirdorf, Krupp, Kiss... aliique, qui ipsis saepe magistratis opibus suis longius pollut. Nihil igitur mirum, si eam ad urbem omni ex parte opificium manipuli descendunt, suaque veluti castra ponunt et muniunt. Itaque opificium vitae rationes et mores nullibi melius spectanda apparebant.

Worwärts, diarium socialistarum factionis princeps, conventus Esseniensis laudes meritas hodie recinit, tum quia disceptationes sereno animo deductae fuerint, tum quia ubere frumentum eas allaturas opificibus confidit. Conventum tamen sterilem in academiam postremo evasisse patet, nihilque, aut fere, utilitatis factioni attulisse suae. Ignoscendum quidem diariis et ephemeredibus, quae tot illum laudibus extulere: accepta enim novissimis in comitiis clade latissima, pertimescendum iure erat, ne ira aut livor aut pudor in iurgia atque lites erumperent. Idque eo magis quia urbanitate atque humanitate dicendi et disceptandi Germanici socialistae haud optime pollut. At multa re emendata sunt atque temperata, quae superbia prius atque temeritate tumebant, ipseque disceptandi modus sedatus est optime.

Itaque Essen in urbe Orydensis conventus non licuit iurgia iterare, quae tantae offensioni populo fuerant. Ex quo immo maturior doctrina atque publicarum rerum sapientia melior socialistarum opiniones plerumque depulit, factiones et sectae ipsa in acie dissidentes alia in aliam acerrime pugnarunt, ut

omnem sibi factionem manciparent. Igitur inter Bernsteinum, virum ingenio acutum et indole acerrimum, atque Bebelium, qui iamdiu factioni universae praeerat, in dies discordia crevit et odium. Dresdae autem partae modo comitiales victoriae neque moderationem neque prudentiam suaserunt, omniaque reiecta sunt, quae non omnino philosophorum novae doctrinae placitis convenienter. Sperabant igitur viri, aliiude satis docti, hodiernam vivendi rationem sese brevi eversuros; sed perduellum doctrina illa impeditabat, quominus agmina assecularum crescerent et firmarentur. Novissima autem experientia apparuit semitam hanc falsam atque inanem habendam esse; atque Bernsteinio eiusque fautoribus nova in dies auctoritas comparata est. Haec vero magis magisque supremo tempore confirmata sunt, veterique audaciae modo successit incerta quaedam ac timida mens, qua factionis duces gravissimas plerumque quaestiones quam citius seponebant. Nullus itaque in Essensi conventu tonuit Iupiter, nullus dissidentes sententias condemnavit, relietaque sunt opiniones et leges quae ad discordiam forte animos commovissent. De feriis kalendas Maiis celebrandis ab universa opificium multitudine, de coloniis non amplius deducendis, de exercitibus abolendis nulla disceptatio fuit, nullum latum suffragium, quia inutilia haec passim et vana omnibus ipsique Bebelio apparuerunt.

Hodiernam certe factionis rem male accidisse Bebelius aperte non declaravit, sed commendavit enixe, ut omni ausu et nisu vires et agmina sodalium multiplicarentur. De foederibus vero cum proximis factionibus connectendis, id tantum cautum, ne foedera huiusmodi nimium arcta aut diurna constringerentur, ne totius factionis auctoritas apud cives ultra minueretur. Nonne id satis aperte rei statum declarat?

Duo denique nova constituta sunt, ut nimis diaria omnia et factionis ephemeredes ab uno eoque principe loco et schola ab una dirigantur, quo fertilius agere in populum valeant, utque de tollendis ignitorum potuum abusibus rogatio feratur, non abunde quidem sunt.

Ex quo optime probatum est socialistas quoque intellexisse tandem oeconomiam hanc, quam propugnant populi redemptionem, a morum ipsa emendatione derivandam primum esse et initiandam, quam quidem sententiam catholicorum viri, qui de populari re scripsere, iamdiu et semper professi sunt.

R. M.

DE RE LITTERARIA SUBALPINOS⁽¹⁾**DE HISTORIA**

At omnium historicorum princeps apud Subalpinos facile habetur Caesar Balbus, Prosperi filius, antiqua eademque celebri nobilitate clarus, Augustae Taurinorum natus anno 1050. Infantiam Lutetiam Parisiorum transgredi pater erat regis orator. Qui, everso regno, fractisque Subalpinorum opibus, immobilis fidei exemplar, Barcinonem contendit, ibique, quum regni restituendi iam nulla spes esset, per domesticum otium in matheseos studio filium exercuit. Huic fortasse est disciplinae accepta referenda severa illa scribendi ratio, quae in posterum maxime viguit in omnibus ipsius voluminibus.

Interea quum Napoleon ad rerum gubernacula pervenisset, Subalpini, rege suo orbati, sub Gallico dominatu diu fuerunt, et exsules in patriam reversi. Tunc sub honoris speciem, quum imperator sibi optimum quemque adveraret ad munera subeunda ex omnibus sui dominatus regionibus, et Balbus etiamtum adolescentis, sed iam civili sapientia et rerum usu praeclarissimus habitus, Lutetiam Parisiorum profectus inter viros consilii regno administrando adlectus est. Mox, suadente imperatore, Romam contendit, ubi, in captivitate Pii VII Pontificis Max. Savonae, quum novus rerum ordo instauratus esset, ipse inter urbis curatores, ingemiscibus suis fuit renuntiatus. Quod quidem decus brevi, labentibus annis, in acerbum atque insanabile vulnus conversum, aetati potius puerili est adsignandum quam mentis improbatum.

Verum, devixa iam aetate, et atroci tempore, quum Augustae Taurinorum oratores populares, de republica in urbe iterum instaurata, et factiosis rem publicam obtinentibus agerent, quum Caietam Pius IX P. M. cessisset, ipse, arrepta occasione, mira ingenii eruditione animique fortitudine, in rebelles homines erga Pontificem est acerrime insectatus, et sententiam antea sibi probatam refutavit, atque sacrum Pontificium Principatum fortissime adseruit.

Pacatis tandem rebus, Augustam Taurinorum reversus, impretrata munerum vacatione, domesticum otium litterarum studio, morum suavitate, atque imprimis Italorum historia honestavit. Quod Horatius de se profitetur, nil aliud quam de Mecenat: *Prima dicle mihi, summa dicende Camoena*; iure Caesar Balbus de se dicere potuit, nil quam de Italia, de Italorum gloria et potentia scriptitasse. Certus haec ratione patriae se inservire non sibi, laetioris for-

(1) Cfr. num. sup.

m nosocom
ees magister
a, ferriviarum
quinque peri
operarios se
s ex condicio
ci ordinis tur
deinde Augu

Furtwaengler,
veterum artis
us facile prin

n princeps re
urbis Anchiali.
lamna ex flu
ritatum Foede
sificium ad py
iso incenditur,
diripiens, atro
ns.

lveum excedit
subvertens.
conventus alter

A
ue puellis,
que rosae.
era forma,
ipse vices.
papillas;
e puelle, bibe.
eigine falcem;
ulera maris.
a marito!
puella, places.
limine vitae,
ruga perit.
artice luna;
ge rosas.
atus in urbe:
mihi.
PESENTI.

ligmatis inter
i moderatorem
unus, sortitus,
us:

URI
HICA

a his respondent:
Palma;

li. — Alois. Cappelli,
ada. — B. Michalski,
y. — Aug. Roberge,
Berolino. — Petrus
— F. Arnori, Medio-
F. Guerra, Atto.,
Harum
int. — Religio,
ram, cui quod
admittat opor
gia deleta adi

tunae illecebras posthabuit, et qualem se praestare instituerat, talem se usque ad exitum servavit. Singulari industria, navus, laboris patiens, recti pervicax, officiosum se omnibus potissimum praestans vel procul a publicis negotiis. Hoc tempore labente, totus in rebus familiaribus atque studiis, nihil habuit antiquius quam Italorum memorias nocturna versare manu, versare diurna, atque identidem ingenii sui fructus in vulgus edere.

Quam autem nova tempora adventarent, quibus omnes Italiae regiones, sic a nefariis hominibus instinctae, novas quoque leges a principibus exoptarent, Balbus inter multorum impotentiam, hoc unum aiebat esse in primis postulandum, magnoque studio quaerendum, ut Italia sui esset iuris, que mancipii. Quo nomine id fortissime adseruit, et quod minime assequi posse plures profitebantur, libero ore Italis portendit, ut exactis externis dominatoribus, natio tot eorum cum suis atque in servilem pistrinum, in unam tandem gentem foederatis regibus coalesceret. Hoc sibi unum proposuerat, ut regiones Italicae ab stirpe iam similes iisdem coniunctae pactionibus ad omnium commoditatem et gloriam, libero cursu contendenter.

Hac mente inscripsit librum percelebrem, cui est titulus: *Le speranze d'Italia*.

Nova pactio ad temporum rationem exacta, quam nomine suo atque auctoritate Carolus Albertus rex mox adprobavit, et post aliquot tempora, universae Italicae placuit, in aedibus Caesaris Balbi ab aliquot electissimis viris castae libertatis alumnis est primitus disceptata atque examinata.

Et quem primum Carolus Albertus populos in libertatem vindicavit eosque ad leges sibi condendas appellare voluit, et lectissimo cuique ex omni ordine licuit de rebus publicis suo iure sententiam proferre, Balbus inter populares oratores universalis suffragio est adlectus. Tunc ipsi regi ita se probavit, ut inter regni administratos advocatus rempublicam novo regimine primum administraverit. Mox in Austriaeorum castra prefectus pugnae illi interfuit, in qua Subalpini gloriose dimicarunt apud Goito, qui pagus est apud Brixiam. Sic bellica laude cum quatuor filiis civilem prudentiam euadit. Patiens laboris atque patriae unice devotus vel ad extremum vitae exitum, eius bono gloriaeque inserviens, operam suam rite praestitit. Numquam consilium mutavit! Generis dignitatem virtute cumulavit, atque invictum a cupiditatibus animum exhibuit.

Obit Augustae Taur. kal. April. M DCCC LIII, omnibus flebilis.

Si vero de historico sermonem facere velis, haec in primis erunt dicenda: omnia quae dixit atque in vulgus edidit eo potissimum tendere ut Italiam describeret eiusque libertatem ab externis dominatoribus adsereret. Hac nisus voluntate omnia tulit, et omni vitae tempore haec proposuit. Poene innumera sunt eius opera. Eius stilus pressus est, gravitate sententiarum clarus ac verborum celeritate; durus tamen saepe videtur atque incultus. Ut sibi hanc scribendi formam adquireret, quam summo studio approbat, ad Tacitum potissimum respexit, cuius ingenium civilis prudentiae praeclarum

merito laudabat. Imo, quo melius in rem suam eius dicendi genus nervosum, argutum derivaret, optimum factu duxit huius historias italice vertere. Quod opus, quo fortis magnique animi lectores tenentur, multis undique laudibus viri elegantiores ad caelum ferre consueverunt.

Hic vir, quem optimum undequaque dixerim, singulari consilio futura prospiciens, et erga Pontificem Romanum, quem Italiae decus atque ornamentum praedicabat, fidem saepe illustravit, moriturus est adprecatus, ut sereno ei vultu inter suos fortuna arrideret, atque in Augusta sede diu placideque populo christiano interesset.

SUBALPINUS.

VOX URBIS PALAESTRA

FRAGMENTA CICERONIANA

De imitatione Ciceronis quid senserit Muretus

M. Antonius Muretus (1) de imitatione Ciceronis quid senserit haud inepte meo quidem iudicio quaesieris. Neque enim alio fonte quam ex ciceroniano puriores aquas haurire possumus latine scribentes, et haec tulliana, ut ita dicam, religio I. B. Gandini viri doctissimi, cuius interitum haud ita multis ante mensibus deflevimus, et Thomae illius Vallaurii discipulos maxime seiungit. Atque illud accedit sive in M. Tullii operibus explicandis, tradendis, sive in aemulandis exprimendisque vix quemquam fuisse Mureto nostro praestantiorum. Qui non iniuria ab aequalibus, in illo veteris humanitatis flore, principatum quemdam rei publicae litterarum gerere, quasi alter Cicero, habitus est (2).

At vir latinae eius aevi eloquentiae facile princeps et Ciceronis optimi maximi haud mul-

(1) M. Antonius Muretus, in pago suburbano Lemovici Mureto in Gallia natus a. MDXXVI, ab inuenite iuventu litteris tradendis operam dedit apud suos. Mox Tolosa pulsus, tum ob iuvenitum morum licentiam, ut quidem mihi videtur, cum praesertim ob literatorum hominum invidiam, Venetis apud nos inde ab a. MDLIV et Patavias summo in honore versatus est. Quem deinde Hypolitus Atestinus sive, ut ait, Estensis, romana purpura ornatus vir, in contubernium suum adscivit (MDLX). Itaque Romae reliquas vitae annos trivit, primum quidem in aristoteleis libris qui sunt de moribus, deinde in iure civili, tum etiam Hypolito illo (Maecenate munificentissimo vita functo (MDLXX), Gregorii XIII p. m. patrocinium nactus amplissimum, in Ciceronis, Senecae, Taciti operibus publice tradendis. Is novemmo ante mortem (MDLXXXV) inter sacri ordinis viros est relatus. Obit a. MDLXXXV. Laudantur eius *Orationum*, voll. II; *Epistolarum*, II. IV ciceronianis stylo haud indigna; item *Variarum lectionum*, II. XIX, in quibus reconditior eruditio aurca quedam vena est; accedunt in *Aristotelis Ethicorum*, II. V amplissimi commentarii, tum etiam *Carmina graeca et latina*, *Epigrammata*, *Julius Caesar* tragœdia, aliaque.

(2) Hinc et Franciscus Benetus, Mureti discipulus, Tullio magistrum aequiparatus (*Epicedion in M. A. M.*). Idem recinunt Philippus Poelarius brugensis (*In obit. erud. orn. v. M. A. M.*), Ioh. Matthaeus Toscanus, et Pant. Theverinus; testis et Ioh. Imperialis: "M. Antonius Muretus latinae orationis facundia, tantum sibi apud omnes gratiam conciliaverat, ut eius qui quasi alter Tullius concordibus Italiae vocibus acclamaretur" (*Mus. hist.*, pag. 11); et M. Antonius Bouciarius: "Qui (Muretus) latinis graecisque literis excultissimus, cum soluta et vineta numeris oratione praestaret tam insigniter quam aequaliter, in una orationes et epistolae edidit, utrasque post Ciceronem elegantissimas... in altera omne genus poëseos..." (*Praef. in epist. suas*, pag. 19); et Hieronymus Drenelius: "M. Antonius Muretus in re publica christiana Tullius" (*Aurif.*, p. I, c. 6); denique Christopherus Colerus: "Muretus vel perorans vel familiarius agens coram Cicerone placeat" (*Epist. de studiis polit.*, pag. 210).

tum dissimilis, tamen identidem eos qui se, ut ait, ciceronianos vocant, quemadmodum antea Erasmus, « naso suspendit aduncus ». Ut in oratione Romae habita Nonis Novembrib. a. MDLXXII, eum in eloquentiae magistri locum suffectus tusculanas disputationes traditurus esset, lepide sui temporis scriptores latinos vellicat:

« Hodie, - inquit, - ut quis vulgarice rhetorum praeepta utecumque didicit et in Ciceronis scriptis tantum posuit operae, ut, adhibito Nizolii libro, possit orationem aut epistulam scribere, cuius tum singulae voces, tum ipsa etiam structura et collocatio Ciceronem oleat, protinus magno eorum consensu, qui nihil altius aut sublimius cogitant, eloquentis nomen assumit. Ita si de quopiam istorum percunctere num Platonem, Aristotelem, Theophrastum legerit... negabit.... Certe igitur Homerum... Sophoclem, Euripidem... ceteros denique graecos et latinos poetas accurate pervolvasti. Quem tu mihi, inquit, Homerum, quem Sophoclem, quas nugas nominas?... Nimurum igitur... in illis eloquentiae luminibus Lysia, Hyperide, Andocide, Isaeo, Isocrate, Demosthene quam plurimum olei consumpsisti.... Imo, inquit, quorundam ex istis vix ipsa nomina agnosco; alias a Cicero meo commendari memini, qui mihi solus in amoribus ac deliciis fuit, quem ego, admirabilis quodam eloquentiae studio inflammatus, nunquam ex oculis, ex manibus, ex sinu deponui; cuius in scriptis ita diligens ac sollicitus fui ut, quemadmodum nummi aurei aut argentei a plumbeis tinnitu ipso dignoscuntur, ita ego voces ciceronianas ab iis quae Ciceronis non sunt sono ipso discernere ac diuideare possim. Bene sit, inquam, istis auribus tuis tam delicas tamque eruditis; sed cur, quae, cum Ciceronem tanti facias, eos, quos tantopere ab eo landari videbas, non attigisti?... Quae ista (malum) latina eloquentia est? aut quando quisquam veteranum istud iter ad eloquentiam tenuit? Mihi quisquam eloquentiam vocat, cum... didiceris voculas ex Cicero collectas coniungere et ex eis quasi tessellis ieunam ac famelicam orationem contexere, sedulo caventem ne quid dicatur quod non ante Cicero dixerit? Picarum et psittacorum ista eloquentia est... » (1).

Atque in *Variarum lectionum*, I. XV, c. I plura « de stultitia quorundam qui se ciceronianos vocant » festive ex ingenio suo ac peracute disputatur (2). Venerant ad eum nobiles aliquot germani adolescentes visendi causa, quibuscum, latino sermone, qui mos erat eius aetatis haud ille quidem plebeius, non nihil moratus est temporis. Aderat conloquentibus Darius quidam Bernardus, qui cum in barbaris, ut aiebant, hominibus miratus esset eximiam latine dicendi facultatem, facere tamen non potuit quin non nulla in eis reprehenderet parum latine dicta minimeque ciceroniania. Dixerat enim grandior ex germanis adolescentibus et « caelos » et « caelorum orbes » et « caelitus », politulo ac limatulo eius iudicio minus illa quidem incunda. Quae cum allati Ciceronis, Lueretii, Servii, Lactantii exemplis Muretus tueretur Dariusque alias se quam Tullii auctoritate moveri negaret, vetus ille suum in cie-

(1) MURETI Opp., t. I, pag. 197 ss.

(2) Ib., t. III, pag. 372 ss.

ronianos stomachum ostendere coepit pluraque sententiae suae confirmandae tuenda attulit argumenta:

« Diu - inquit - ipse in eo errore versatus sum, ut nisi qui aut Ciceronis aetate aut paulo ante vixissent aut certe illi aetati supares fuissent non satis dignos esse arbitrarer, quorum exemplo qui latine aut scribere aut loqui vellent, niterentur, sed postea, re tota mecum accuratius considerata, visus ipsi (1) mihi sum nimio plus mihi sumere, qui de Seneca, Livio, Valerio, Celso, Quinetiliano, Columella, utroque Plinio, Tacito, Suetonio, Velleio, Q. Curtio, Laetantio aliisque eiusmodi scriptoribus, quos et ab iis ipsis temporibus, quibus Latina lingua floruisse diceretur, propius afuisse, et suo quemque saeculo, disertissimus habitus esse constaret, temere pronuntiare auderem. Certe enim neque quisquam unquam veterum eos male latine locutus esse dixit, neque nos, tam longo intervallo, valde boni eius rei existimatores sumus. At multa simplicia vocabula, multa etiam loquendi genera in eorum libris legentur, quae apud Ciceronem et eius aequales nusquam reperias. Primum quis hoc praestare audeat? Ciceronis scriptorum vix decimam partem reliquam habemus eamque multis partibus mancam ac mutilam, multis vulneribus, multis cicatricibus deformatam: Salustii (2) vix centesimam, Varronis tandem, Catonis e tam multis voluminibus unum de re rustica commentariolum, tot historicorum, tot iurisconsultorum scripta perierunt, et ex illis fractis ac laceris, quae ad nos pervenerunt, Romani sermonis reliquias adfirmare audemus, si quid in eis non reperiatur, id apud veteres in usu non fuisse? Quanto credibius est nova multaque inusitata nobis videri, quae si eorum libri exstant in frequentissimo usu posita fuisse constaret? Illi autem, quos stulte et arroganter, ut minus eleganter locutos, despiciere audemus, eum et bibliothecas haberent omni genere librorum instructissimas et eas diligentissime per voluntatem et acerrimo iudicio praediti essent, quis scit an ea ipsa ex vetustioribus sumperit, quae frusta nobis aut novitatis aut peregrinitatis nomine suspecta sunt?...

» Quid quod in istis ipsis Ciceronis reliquiis multa sunt, quae semel tantum leguntur? Ergo si paulum chartae aut mus aut tinea adrosisset, aut situs et caries corrupisset, aut scintilla e incerna in certam aliquam libri partem incidisset, hodie *pigrandi et controvertendi* verba, multaque alia istis delicatis barbara essent, quae nunc ita non refugiunt, ut inculcent. Et ut magis intelligas totum hoc e stulta quadam opinione pendere, scito multos ex istis inepte fastidiosis, quibus quidquid dicunt, quod Ciceronis non sit, meros lapides loqui videntur, quibus, ut olim athletis in arenam descendebitis, circumdandae essent amphitoides, quoties in publicum prodeunt, ne delicatae ipsorum aures vocum non ciceronianarum ictibus contundentur, saepe esse a me magna cum voluptate delusos....

» Meministine cum vox *illuminissimus* apud istos censores in urbe ius togae tueri non poterat, sed pro peregrina habebatur? — Nec

(1) Ipse?

(2) "Sallustii" fortasse legendum.

miserae prodesse in tali tempore quibat, quod Gellius *illuminissimas orationes et illuminissimos philosophorum* alicubi dixisset, Itaque si quis latine loquens *cardinalem quempiam illuminissimum*, ut fit, vocaverat, in eum οὐλφ τῷ μωντῆρι, ut graeci dicunt, utebantur. Neque extorqueri eis poterat, ut non *maxime illuminarem*, pro *illuminissimo*, dicerent, nisi, postquam ex Varrone audierunt (1) *illuminissimum quemque, ex veteribus pastorem fuisse*. Et quidem eam vocem nemo maiori cachinno excipere solitus erat, quam ille quem sui ita esse Ciceronis similem praedicavant, ut dicerent σύνῳ μὲν τὴν Δημητρᾶ, eique illud occinerent: οὐ παῖς Ἀχλέως οὐλλ' Αχλέως κυπεῖ εἰ. Quid cum aliquando ad me libros tum Aristotelis ad Nicomachum interpretantem venisset audissetque affirmantem innumerabilia esse in omnibus philosophiae partibus, quae latine dici non possent ab iis qui tam severi esse vellent, egresso mihi, cum circumfusa nobis esset magna eruditiorum hominum corona, mirari se dixit, quid ita mihi videretur fieri non posse, quod iam egregie Perionius praestitisset. Credo, inquit, illum dicas, qui quod quineto quoque anno faciendum significari vellet, id *singulis quinque annis*, fieri oportere scripsit. Eum ipsum, inquam, et Ciceronis eloquentiam vide.

» Sed ut me ad propositum referam, etiam si hoc demus, novata esse multa ab iis qui post Ciceronem fuerunt, quid caussae est, cur ea reiicere debeamus? Quorsus igitur illud Horatii: (2) *Ut folia in silvis, et illud: licuit semperque licebit — signatum praesente nota producere nomen?* Nonne Cicero et multa novavit ipse et Catonem, Varronem, Brutum aliasque ut idem ficerent hortatus est? An fortassis personale illud privilegium fuit, ut cum Cicerone et cum iis, qui *tum vivebant homines atque aevum agitabant*, extinctum esse videatur? *Incomprehensibile* Ciceroni fingere lieuit, quid ni aliis alia ad eundem modum postea lieuerit? Evidem existimo Ciceronem, si ad Quintilianum et Plinii et Taciti tempora vitam producere potuisset et Romanam linguam multis verbis eleganter conformatis eorum studio auctam ac locupletatam vidisset, magnam eis gratiam habitum, atque illis verbis cupide usurum fuisse.

» Nam istorum quidem audire est operae pretium amentiam. Ad Taciti aut Suetonii voces naucent, ipsi eas scriptis suis intexunt, quae ne in culina quidem illorum patienter audiri potuissent: Mentior, nisi tibi, cum voles, in scriptis quorundam qui huius sectae coriphaei habentur, *speculationem, ingratitudinem, contrarietatem* aliaque eiusdem generis plurima ostendero:

Sed satis est dixisse; ego pulchra poēmata pango!

Cum semel in hanc disciplinam nomen deridis quoemque modo et scribas et loquare, dicas licebit:

Ταῦτης τοι γενεῆς τε καὶ αὐγάτος εὐχομαι εἴναι...

» Quid tu igitur? inquis. Ex omnibus antiquis scriptoribus, nullo discrimine, verba quibus utare, depromes? Immo vero adhibeo iudicium, habebo delectum et, cum ex iis potissimum qui

antiquitatis quoque ipsi principes nisi sunt, Cicerone, Caesare, Terentio, aliis, quamplurima sumpsero, cum orationis meae genus ad eorum exemplar quam maxime potuero, conformare, ex aliis quoque bellissimum quodque carpam et quo quisque maxime excelluisse videbitur, id imitari atque exprimere conabor, neque in iis modo quos paulo ante nominavi, sed in Tertulliano, Arnolio, Hieronymo, Augustino, Ambrosio et, quod magis mireris, Appuleio, Cassiodoro, Martiano etiam et Sidonio Apollinari multa reperiam, quibus suo loco positis oratio uberior et ornatior fiat. Tibi quoque, Daci, auctor sum ut idem facias, in primis ut ne eorum stultitiam imiteris, qui usque eo antiquitatis studiosi sunt, ut voces quoque christiana religionis proprias refugiant et in eorum locum alias substituant, quarum nonnullae etiam impietatem olent, qui non fidem, sed persuasionem; non sacramentum corporis dominici, sed sanctificum crustulum; non excommunicare, sed diris divovere; non angelos, sed genios; non baptizare, sed ablue dicunt: aliaque eodem modo depravant; qui, ut opinor, nisi sibi metuerent, etiam pro Christo Iovem optimum maximum dicerent. Est enim magis ciceronianum. Quae autem insania est cum porricere, cum impetrare, cum tripudium solistum, cum pateras et sympinia legimus, notare ea tamquam dicta sapienter, quod ex auguralibus et pontificalibus libris deprompta sint; propria christiana fidei et christianorum rituum verba ut non satis latina contemnere? »

(Ad proximum numerum).

Flores cito moriuntur....

Divites pictis foliis renident

Flosculi dono charitum, iocoso

Cum sinum pandunt zephyro et decenter

Arva colorant!

At vices aevo fugiente mutant:

Profinus carpit brevis hora florem,

Quo sibi vellet redimire crines

Blanda voluptas.

Quid sua frustra rosa delicatum

Purpuræ iacat decus; atque plebem

Ceteram florum tumet arrogante

Spernere fastu?

Illa florenti sociata ramo

Inchoans rubros aperire honores,

Atque lascivam recreare odoris

Frondbibus auram,

Gratiis dudum meditatur audax

Texere insertas apio coronas,

Divitum et luxu cupid invidendo

Spargere mensas.

Heu nimis vana specie superbit!

Adspicit quam sol oriens hiantem,

Occidens pronam videt immerentes

Ponere frondes.

(1) *De re rust.*, cap. 1.

(2) *Art. poët.*, v. 58-60.

*Splendidum rerum tenuare vultum
 Fata vi certant avida impotenti:
 Optima ignaris bona quaeque nobis
 Invideat aetas.*

*Ergo cur fucata oculos decoris
 Decipi forma patimur? quid aegras
 Allicit mentes, animosque mendax
 Fallit imago?*

*Heu tuis frustra illecebris, iuventus,
 Credis imprudens: caput impedita
 Flore quid gaudes pede dissoluto
 Pellere terram?*

*Antequam laetum tenuerit aevum;
 Asperum discas metuisse fatum,
 Iam satis docta arbitrio potentis
 Floris iniquo.*

Ex scriptis H. Nozzii S. I. (1)

DE EPISTOLARUM DIRIBITORIIS MEMORIAE

A Romani Imperii occasu diuturnum per tempus ad barbarorum usque ditionem quum divinae omnes humanaeque res funditus commiserent atque perturbarentur, nulla epistolis diribendis publici magistratus vel ministri, neque per Italos, neque alibi per orbem fuere. Epistolarum enim commercium pacifica omnino humanarum gentium communione eget ut floreat et multiplicetur. Neque aptas publicae eius gestioni fas est condere leges, antequam singulorum commoda et negotia legibus communita sint tutaque ratione existant.

Verum ex quo primum Carolus Magnus Imperator perturbatas undique res componere et redintegrare legibus et armis est orsus, epistolis quoque diribendis tutas facere vias primus instituit. Certum est tamen, exacto anno illo tetro post Chr. natum millesimo, rem undique melius esse dispositam. Universalis enim caedis abacto metu, omnibus modis cives contulerunt, ut negotiorum suorum communionem et multiplicarent. Viatores itaque mereatoresque, atque ii potissimum, qui tunc temporis, pia relligione moti, ad saneta ubique gentium loca peregrinabantur, privatorum vel sodalitorum epistolas hue vel illue deferre instituerant. Optimates vero fere omnes atque sodalitia opibus ditiora nuncios sibi delegerunt atque stipendio constituere, quorum brevi exemplum tum abbates, tum episcopi certatim sequuntur.

Arduum sane opus erat, at magis arduum in dies fiebat, quo dissita magis loca essent, vel quo aerius bellorum ignis flagraret. Quia vero fideles invenisse nuncios non facile erat, religiosi ipsi sodales, qui quaeritandae stipe cir-

(1) Henricus Nozzius, elegans quidem recentioris aetatis latinus poeta, quamquam non ut pro meritis notus, natus est prid. kal. Decembr. an. MDCCLVIII Urbiventi, quod est oppidum Etruria ad lacum Volsiniensem. In Iesu Societatem etiam cum adolescentem cooptatus, Augustae Taurinorum, Ferrariae, Tolosae in Gallis, Romae aliisque in locis rhetoris magisterium summa cum laude tenuit. Immatura morte absumptus, Venetiis decessit prid. Non. Aug. MDCCLVII.

cumibant, tale plerumque ministerium admiscebant.

Medio vero saeculo XII, conditis multas per urbes, ut Bononiae, Lutetiae Parisiorum, Neapolitano litterarum athenaeis, nuncii delecti sunt, qui humanissimum illud artium bonarum commercium tum inter unam vel alteram academiam, tum inter iuvenes studiis operam dantes eorumque parentes aut cognatos epistolas deferrent. Qui plane nuncii adeo fideliter suo ministerio satisfacere visi sunt, ut publicis praemissis ab ipsis magistratibus brevi cumularentur atque publicis quoque epistolis diribendis diligenterentur. Nam Fridericus ipse cognomine Aenobarbus, quo imperante Bononiense athenaeum est inauguratum, decretum anno MCLVIII edebat, cuins vi non solum quisque regionem suam studiorum causa esset relicturus, tutum per urbes omnes haberet iter; sed idem privilegium nuncii eorum et legatis extensum voluit.

Huiusmodi igitur commercia multiplicata sunt in dies magis, nec epistolarum tantum, sed etiam pecuniae, supelleciliuum atque saepe, adhibitis curribus et equis, impedimentoorum et civium. Simile ministerium saepe quoque exercebant pecudum ductores, qui hue vel illue ad ferias vel ad nundinas discurrebant. Quinimo, quum haec plerumque itinera certis semper in hebdomada diebus ab una ad alteram urbem fieri solerent, maefatorum hoc ministerium epistolare respublika ipsa sibi tandem suscepit et stipendio habuit ut civibus utilitati perspiceret, usque ad exitum saeculi XVII. Vigebat autem iam a saeculo XIII in Germania epistolarium diribitorum ab equitibus ordinum religiosorum ex una in alteram ordinis sui domum expletum, ut pariter monachi eavebant, qui ab una ad alteram abbatiam circumibant; iuniores equites nuncii deferendis destinabantur. Citissimum ministerium eorum erat, sed pretium quoque litteris diribendis satis grave; nam epistola Romam nisi decem marks solutis haud deferebatur.

Sed iam extra Europae fines diribitoria litterarum paulatim multiplicabantur, ut, exempli gratia, in Araba Bagdad regis ditione, quae anno circiter millesimo p. C. n. a Persis usque Aegyptios attingebat. Pedites illic erant equitesque selecti, qui per vias imperii certis stationibus manebant, atque invicem sibi epistolarum sacculos tradebant ab una in alteram usque urbem. Universae rei publici magistratus erant praefecti, quumque optimum undique hoc tanti ministerii exercitum videretur, eversa licet illorum regum potentia, quod ipsi tamen de re statuerant integrum mansit.

Publici vero diribitorii initium in Europa tunc potissimum repetendum est, quum Franciscus Thurn Taxis, origine Bergomensis, a Maximiliano Caesare privilegium gerendi epistolarii commercii obtinuit a Vindobona ad Bruxellas urbes, anno MD XVI. Vir quidem ingenio alaceris et magna praeditus audacia, deducendis brevi per omnem Europam epistolarii itineribus admovit animum, latissimum augendis divitiis ambitum iure sibi patere existimans. Inter varias igitur Europae nationes itinera et epistolarum commercia communicaturum sese Franciscus constituit, atque rei moderator summus in Belgis delectus, primum Bruxellis usque

Parisios, mox Vindobona Romam, per Alpium vias, iter aperuit, deinde Vindobona ad multas alias Germaniae urbes; quumque ubique gentium susceptum ministerium plenissime adimpleretur, omnes late reges Franciscum rogabant, suas ut per terras similes viae lustrarentur. Anno itaque MDXXXVI moderator epistolis diribendis per Austrorum omne imperium est constitutus Leonardus Thurn Taxis, qui ei successit in inceptu Lamoralius von Taxis, primus comes, deinde Imperii princeps creatus est. Idque tam optimo iure factum tunc videbatur, ut Franciscus Moser iurisperitus, tunc temporis clarissimus, scribere non dubitaverit diribendarum epistolarum industriam a Francisco illo inventam cum Christophori Columbi gloria, qui Americam invenit, merito posse comparari.

At familiae fortuna longe felicior quam Columbi evasit. Quum enim omnes Germanici Imperii Caesares ab ipso sua epistolaria negotia geri petiissent, factum est plane ut Germania omnis et Austria, Belgarum regio septemtrionalisque Italiae, Galliae Iberiaeque provinciae curribus et equis eius quasi sub ditione persulcentur passim. Quamobrem quum placuit regibus ministerium illud late ingens suum facere, incredibili pecuniae vi illud eruere coacti sunt: nec ubique id fieri per Germanos potuit, nisi anno MDCC LXVI.

LEONIS PP. XIII SEPULCRUM

AD S. IOANNIS IN LATERANO

Ut Innocentii III sepulcrum Laterana in basilia nitens, illius inquam Pontificis, cui datum est Franciscum Asisiensem videre Lateranas sustinentem aedes, docet omnes, XIII labente saeculo cives totius orbis Romanam convertisse oculos, unde iuris late conuleati restitutionem sperarent; ita geminus, qui nunc ibi spectatur, Leonis XIII sarcophagus, quanta ille pro hodierna humanitate operatus sit loquitur.

Qui postquam Enycelie litteris iisque doctissimis de religione, de republica ac de humana felicitate provehenda iuxta Evangelii praeepta sapientissima monita tradiderat, XX ineunte saeculo, indicto iubilari anno, omnes ad se populos, qui Christum venerantur, devinxit arctius, eorumque sibi principes allexit magis, qui iam tot eum donis quinquagesimo Sacerdotii anno cumulaverant.

Iubilaris autem anni institutio prima ipsa in Lateranensi archibasilica commemoratur, ubi Bonifacii VIII Pontificis exstat effigies, quam Giottus ibi pictor expressit, dum iubilarem annum MCCC promulgat. Prope Leonis autem sepulcrum aenea crux deaurata muro est deficta, quam Romanae patriciae gentes, hac ibi inscriptione, anno MCM posuere « suis posteris haereditatem integrae testimonium Fidei perpetuo servanda ».

Ceterum in Leonis XIII sepulcro ea rutilat gloria princeps, qua meruit Ille opificum Pater vocari: eius rei exstat, etiam prope lateranensem basilicam marmoreum signum die Iosepho Sancto, Deiparae Sponso, sacra, anno Pii X primo inauguratum.

Monumento erigendo Purpurati Patres a Pontifice creati praefuerunt, qui rem Iulio Tadolinio sculptori commiserunt. Pulcrum quidem opus hic fecit, arte docta eaque lectissima simul et ampla, Berniniani opus ad instar, sed culpis expers, quibus saepe Berninii monumenta redundant.

In areu positum est ad *cornu evangelii* supra sacrarii ostio, instaurationemque totius absidis complet, quam Leo ipse tanta munificentia perfecit.

Subest monumento basis ex lapide Numidico, quae portam sacrarii eingit. Eam super viridis marmoris urna eminet, aeneis decora ornamentis; hinc inde albo marmore insculpta sunt signa duo, quorum unum Ecclesiam Dei effingit mulieris ad instar funereis induitae vestibus, quae lauro magnos cineres donat; inde vir genua flectit et orat et rosarium gestat, peregrinantem veste indutus. Opifex hic est, Romam peregrinus, et sacrarii laudes significat, quas tamdiu Leo conseruit.

Super tumulo, Leonis stat signum dextera benedicentis. Insigne hoc artis opus: viva facies, motus corporis ipse est, qualis quum Vaticanicum per tempulum circumductus subsellatioque innixus collectis ibi turbis benedicebat.

Sed partes quoque singulare lectissime insculptae sunt et diligentissime, eminentque in singulis artificis peritia. Pluvialis penula dives et aeu picta mire effingitur, implicatur et cadit; pariter et indusium complicatum totum insculptum est, et quae illud ornant perforatae gonae atque taeniae mira arte reditiae, nec cingulus atque stola minus perfecte.

Sed caput prae omnibus veritate et vi insigne, et manus senis, tenues quidem et mobiles fere videntur et vivae, ipsosque oculos, subthiaram, micare diceres adhuc.

Nec magis lectum, nec verum magis, aut elegans quidquam insculpi poterat, quam haec Pontificis effigies.

Tituli subsunt huiusmodi: *Leoni XIII Carinales ab eo creati; sub Ecclesiae immagine: Ecclesia ingenuit — complorante orbe universo; sub opificis pedes: Ad Patrem filii — ex omni regione — veneraturi convenientiunt.*

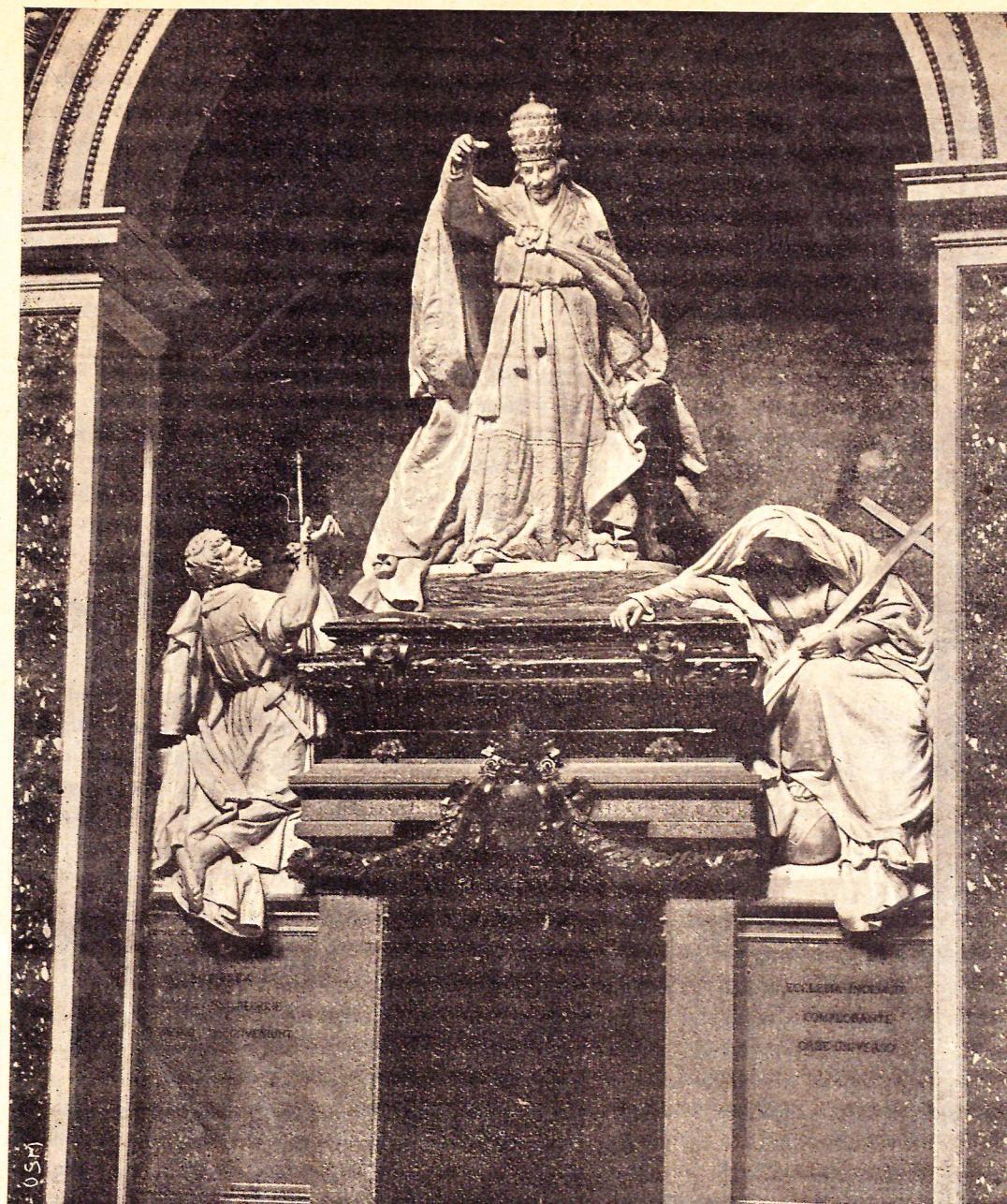
Integrum artis opus, pulcherrimum; signa, colores, marmores loquuntur simul et dicunt quantum fuerit et qualis vir mente magnus, aetate et virtute venerandus, cuius gelida ossa claudent.

PHILANDRI BAVARI DE AQUA DISPUTATIO⁽¹⁾

De fluminibus autem pauca audite. Quae quum primum ex montibus decidunt, magno proripiuntur impetu; postea mitiores fluunt et graviores in campo aperto, vix utram in partem ferantur videatis, ad ostium. Haec decurrentis aquae vis sibi erosit alveos, in quibus nunc ad mare ducitur, quae, quod eo

tempestatum appulsus, in alto caelo multo saevior, quam in cinctis vallibus, friat saxa, quae, si sunt rimosae, quod ardoris diurni immissio inereditabilis efficit, iemali glacie rumpuntur. Aqua enim, cum calore adeo privatur, ut nullus iam gradus reliquus sit, in glaciem transmutatur. Sed mirum ad modum est sapientissimi rerum gubernatoris institutum, quod, quum omnium corporum forma compactior pondus angeat, solius aquae diminuit. O felicem hominum fortunam! Quod ita ni esset, simulatque glaciale crustam frigora iceissent in stagna, in flumina, in vasa, ad infinitum fundum ferrentur, dum non sibi geret, o careret. genus emoribus polis At aquae st glacies, calorem piscibus necessarium reservat, adulescentulis in ea perlabantibus et indentibus hibernum tempus reddit incundissimum, quod commemorari vobis non debet. Quum ergo in glaciem aqua convertitur, dilatatur, maius spatium occupat, tantaque vi alia corpora dissociat, ut ne ferro quidem satis includatur. Propterea franguntur aquaeductus tubi male tecti, et ponite lagenam aquae plenam clausamque subere in frigoribus: iam testas recipietis. In montium autem fissuras pluvia aqua intrat gelique postea extensa saxa abrumpt, quae, cum fragore magno devolvuntur, convellunt, comprimunt, conterrunt quidquid cursui sese opponit, neque tam raro hunc in modum montana oppida diruta accepimus.

Sed si summos ascendimus in montes, eo aliquando venimus, ubi aeternae nives vitae vestigia omnia tollunt. Idecirco maiores nostri in istas regiones progredi non audebant. Aequales autem nostri, qui omnes mundi angulos perscrutantur, novis machinis ingenio atque arte constructis, multum in ea re consecuti sunt. Nostri ergo temporis est, quod de istis nivibus cognitum est. Is ergo, qui in Alpes ascendit duo metrum millia, nivium finibus adpropinquat, id est eo, ubi nunquam solvuntur. Similis autem omnium altorum montium ratio est. Quantum proinde montem niveum putatis superstrui Alpibus, quum nova semper multitudo adecumuletur? At sol impedimento est, quod superiores stratas saepe tabefacit. Ea autem aqua, quae hoc modo orta est, penetrat in imas partes, ubi gelu glaciat molemque totam confirmat. Haec suopte pondere sen-



Leonis XIII sepulcrum in Laterano.

sequebatur, quo mollissimum faciebat materia accessum, plerumque a recta via longe aberravit. Quid? Valles excavabat undae impetus, etsi per longis temporis intervallis, neque ea, quam nunc tenet, sempiterna erit fluminibus via. Subluit nunc quoque ripas, terram abripit, lapides vi sua propulsos perpetuoque tritu laevigatos in alia loca transportat. Crassiore ducit in montibus materiam, tenuorem in planicie, et quum iam adeo fracta est vehementia, ut ad provehendum satis non sit, in medio alveo relinquat. Inde hoc est consequens, ut non longe a mari fluminum fundi luto sint operti, tum, ad caput versus, arena atque rudibus, denique lapidibus.

Iam ad montes veniam, qui pedetentim aqua exeduntur, ut iam dixi. Porro omnium

(1) Cfr. num. super.

sim serpit — modo quinquagena, modo decena quinquagena in anno metra — ad nivium fines, ubi in aquam soluta in campos desilit. In delabentem autem glaciem ex saxis utrimque irruunt lapides tempestate soluti, certoque in ea se collocant ordine. Isti ordines « muraenae » dicuntur, quod est piscium genus ut scitis, cuius illi ordines similitudinem aliquam prae se ferunt, unde hoc eis nomen inditum fuisse suspicor. Campi autem glaciales nequaquam plani sunt, sed fissi quam maxime. Nam saepe infunduntur in aperiora loca, saepe in latiores valles, quas, dum eadem, quam afferunt nivium copia, explent, franguntur. Propterea multae patent in ista glacie rimae, id quod exploratoribus summa inferre solet pericula, qui vix tuto pedem ponere possint, et quem in istas foveas inciderint, soli aegre excendunt.

Haec quum p̄gorassem: — Superest, — inquam, — ut ē mari, quo omnia flumina colliguntur, dicam. Sed quia perquam est multum subtiliusque, quam quae reddidi, ea pars est illustranda, quod quidem maius tempus requirit, quam quod reliquum esse video. Nunc animos omnino relaxemus, ut eras, si sudum erit, coepiae materiae ultimam manum impo namus.

Quod, quum placuisset, sese illi delectatos admodum fuisse affirmabant atque dolere, quod tam cito sol occidisset, et quod non potuissem planiorem de illis rebus sermonem contexere.

Quibus ego: — Hoe, — inquam — fuit quasi quoddam compendium, quid physici de aqua dieant, ut videatis, quanta sit copia. De singularis autem partibus longiore, si desideretis disputationem, alio die quaeratis.

Tum quasi uno ore: — Id nos profecto.

Et Laurentius: — De mari eras te audiens; tum de terrae perfectione et eo igni, quem dicas in ea inclusum, tum de elementis.

— Obsequar ego, — inquam, — studiis veris laudabilissimis, quantumcumque per me fieri poterit. Et quid videtur vobis de aqua vel maxime dicendum, non quidem a physicis, sed a nobis ipsis? Nonne illud; quum aqua esset in capita nostra effusa caelestes cives facti sumus?

Tum discessimus. Gratus illo die somnus me mature oppressit.

ACTA PONTIFICIA

Sanctissimi Domini Nostri Pii divina providentia Papae X litterae encyclicaes de modernistarum doctrinis.

Ad Patriarchas primates, Archiepiscopos, Episcopos aliasque locorum Ordinarios pacem et communionem cum Apostolica Sede habentes Pius Papa X.

Venerabiles Fratres salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium.

Pascendi dominici gregis mandatum Nobis divinitus officium id munus in primis a Christo assignatum habet, ut traditae sanctae fidei depositum vigilantissime custodiat, repudiatis profanis vocum novitatibus atque oppositionibus falsi nominis scientiae. Quae quidem supremi providentia pastoris nullo plane non tempore catholico agmini necessaria fuit: etenim, auctore humani generis hoste, nunquam de-

fuere viri loquentes perversa (1), vaniloqui et seductores (2), errantes et in errorem mittentes (3). Verumtamen inimicorum crucis Christi, postrema hac aetate, numerum crevisse admodum fatendum est; qui, artibus omnino novis astisque plenis, vitalem Ecclesiae vim elidere, ipsumque, si queant, Christi regnum everttere funditus nituntur. Quare silere Nobis diutius haud licet, ne muneri sanctissimo deesse videamur, et benignitas, qua, spe sanioris consilii, huic usque usi sumus, officii oblivio reputetur.

Qua in re ut moram ne interponamus illud in primis exigit, quod fautores errorum iam non inter apertos hostes quaerendi sunt modo; verum, quod dolendum maxime verendumque est, in ipso latent sinu gremioque Ecclesiae, eo sane nocentiores, quo minus perspicui. — Loquimur, Venerabiles Fratres, de multis e catholicorum laicorum numero, quin, quod longe miserabilius, ex ipso sacerdotum coetu, qui, fucoso quadam Ecclesiae amore, nullo solidi philosophiae ac theologiae praesidio, immo adeo venenatis imbuti penitus doctrinis quae ab Ecclesiae osoribus traduntur, Ecclesiae eiusdem renovatores, omni posthabita modestia animi, se iactant; factaque audacius agmine, quidquid sanctius est in Christi opere impetunt, ipsa haud incolumi divini Reparatoris persona, quam, ausu sacrilego, ad purum putumque hominem extenuant.

Homines huiusmodi Ecclesiae Nos hostibus adscribere, etsi mirantur ipsi, nemo tamen mirabitur iure, qui, mente animi seposita, cuius penes Deum arbitrium est, illorum doctrinas et loquendi agendique rationes cognorit. Enim vero non is a veritate discedat, qui eos Ecclesiae adversarios quovis alio perniciosiores habeat. — Nam non hi extra Ecclesiam, sed intra, ut diximus, de illius pernicie consilia agitant sua: quamobrem in ipsis fere Ecclesiae venis atque in visceribus periculum residet, eo securiore damno, quo illi intimius Ecclesiam norunt. Adde quod securim non ad ramos surculosque ponunt; sed ad radicem ipsam, fidem nimirum fideique fibras altissimas. Icta autem radice hac immortalitatis, virus per omnem arborem sic propagare pergunt, ut catholicae veritatis nulla sit pars unde manus abstineant, nulla quam corrumperem non elaborent. Porro, mille nocendi artes dum adhibent, nihil illis callidius, nihil insidiosius: nam et rationalistam et catholicum promiscue agunt, idque adeo simulatissime, ut incautum quemque facile in errorem pertrahant; cumque temeritate maxime valent, nullum est consecutionum genus quod horreant aut non obfirmare sequebre obtundant. Accedit praeterea in illis aptissime ad fallendos animos, genus vitae cummaxime actuosum, assidua ac vehemens ad omnem eruditioem occupatio, moribus plerumque austerioris quaesita laus. Demum, quod fere medicinae fiduciam tollit, disciplinis ipsi suis sic animo sunt comparati, ut dominationem omnem spernant nullaque recipient frena; et freti mendaci quadam conscientia animi, nituntur veritatis studio tribuere quod uni reapse superbiae ac pervicaciae tribendum est. — Evidem speravimus huiusmodi quandoque homines ad meliora revocare: quo in genere suavitate primum tamquam cum filiis, tum vero severitate, demum, quamquam inviti, animadversione publica usi sumus. Nostis tamen, Venerabiles Fratres, quam haec fecerimus inaniter: cervicem, ad horam deflexam, mox extulerunt superbios. Iam si illorum solummodo res ageretur, dissimulare forsitan possemus: sed catholici nominis e contra securitas agitur. Quapropter silentium, quod habere diutius piaculum fore, intercipere necesse est; ut personatos male homines, quales reapse sunt, universae Ecclesiae demonstremus.

Quia vero modernistarum (sic enim iure in vulgo audiunt) callidissimum artificium est, et doctri-

nas suas non ordine digestas proponant atque in unum collectas, sed sparsas veluti atque invicem se iunctas, ut nimirum ancipites et quasi vagi videantur, cum e contra firmi sint et constantes; praestat, Venerabiles Fratres, doctrinas easdem uno hec conspectu exhibere primum, nexumque indicare quo invicem coalescant, ut deinde errorum caussas scrutemur, ac remedia ad averruncandam perniciem praescribamus.

De modernistarum agnosticismo.

Ut autem in abstrusiore re ordinatim procedamus, illud ante omnia notandum est, modernistarum quemlibet plures agere personas ac veluti in se commiscere; philosophum nimirum, credentem, theologum, historicum, criticum, apologetam, instauratorem: quas singulatim omnes distinguere oportet, qui eorum systema rite cognoscere et doctrinarum antecessiones consequentias pervidere velit.

Iam, ut a philosopho exordiamur, philosophiae religiosae fundamentum in doctrina illa modernistarum ponunt, quam vulgo *agnosticismum* vocant. Vi huius humana ratio *phaenomenis* omnino includitur, rebus videlicet quae apparent eaque specie qua apparent: earumdem praetergredi terminos nec ius nec potestatam habet. Quare nec ad Deum se erigere potest, nec illius existentiam, ut per ea quae videntur, agnosceri. Hinc infertur, Deum scientiae obiectum directe nullatenus esse posse; ad historiam vero quod attinet, Deum subiectum historicum minime censendum esse. — His autem positis, quid de *naturali theologia*, quid de *motivis credibilitatis*, quid de *externa revelatione* fiat, facile quisque perspiciet. Ea nempe modernistarum penitus e medio tollunt, et ad *intellectualismum* amendant; ridendum, inquit, sistema ac iamdiu emortuum. Neque illos plane retinet quod eiusmodi errorum portenta apertissime damnarit Ecclesia: siquidem Vaticana Synodus sic sanciebat: *Si quis dixerit Deum unum et verum, Creatorem et Dominum nostrum, per ea quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cognosci non posse, anathema sit* (1); itemque: *Si quis dixerit fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem divinam homo de Deo cultuque ei exhibendo edoceatur, anathema sit* (2); ac demum: *Si quis dixerit revelationem divinam externis signis credibilem fieri non posse, ideoque sola interna cuiusque experientia aut inspiratione privata homines ad fidem moveri debere, anathema sit* (3). Qua vero ratione ex agnosticismo, qui solum est in ignorantia, ad *atheismum* scientificum atque historicum modernistarum transeant, qui contra totus est in inficiatione positus: quo ideo ratiocinationis iure, ex eo quod ignoretur utrum humanarum gentium historiae intervenerit Deus necne, fiat gressus ad eamdem historiam neglecto omnino Deo explicandam, ac si reapse non intervenerit; novit plane qui possit. Id tamen ratum ipsis fixumque est, atheistam debere esse scientiam itemque historiam; in quarum finibus non nisi *phaenomenis* possit esse locus, exturbato penitus Deo et quidquid divinum est. — Qua ex doctrina absurdissima quid de sanctissima Christi persona, quid de Ipsius vitae mortisque mysteriis, quid pariter de anastasi deque in caelum ascensu tendendum sit, mox plane videbimus.

Ab agnosticismo ad immanentiam vitalem.

Hic tamen *agnosticismus*, in disciplina modernistarum, non nisi ut pars negans habenda est; positiva, ut aiunt, in *imminentia vitali* constituitur. Harum nempe ad aliam ex altera sic procedunt. — Religio, sive ea naturalis est sive supra naturam, eeu quilibet factum, explicationum aliquam admittat oportet. Explicatio autem, naturali theologia deleta adi-

(1) *De Revel. Can. I.*

(2) *Ibid. can. II.*

(3) *De Fide can. III.*

tuque ad revelationem ob reiecta credibilitatis argumenta intercluso, immo etiam revelatione qualibet externa penitus sublata, extra hominem inquiritur frustra. Est igitur in ipso homine quaerenda: et quoniam religio vitae quaedam est forma, in vita omnino hominis reperienda est. Ex hoc *immanentiae religiosae* principium asseritur. Vitalis porro cuiuscumque phaenomeni, cuiusmodi religionem esse iam dictum est, prima veluti motio ex indigentia quapiam seu impulsione est repetenda: primordia vero, si de vita pressius loquamur, ponenda sunt in motu quodam cordis, qui *sensus* dicitur. Eam ob rem, cum religionis obiectum sit Deus, concludendum omnino est, fidem, quae initium est ac fundamentum cuiusvis religionis, in sensu quodam intimo collocari debere, qui ex indigentia divini oriatur. Haec porro divini indigentia, quia non nisi certis aptisque in complexibus sentitur, pertinere ac conscientiae ambitum ex se non potest; latet autem primo infra conscientiam, seu, ut mutuo vocabulo a moderna philosophia loquuntur, in *subconscientia*, ubi etiam illius radix occulta manet atque indeprehensa. — Petet quis forsan, haec divini indigentia, quam homo in se ipse percipiat, quo demum pacto in religionem evadat. Ad haec modernistae: Scientia atque historia, inquiunt, duplice includuntur termino; altero externo, aspectabili nimirum mundo, altero interno, qui est conscientia. Alterutrum ubi attigerint, ultra quo procedant non habent: hos enim praeter fines adest *incognoscibile*. Coram hoc *incognoscibili*, sive illud sit extra hominem ultraque aspectabilem naturam rerum, sive intus in *subconscientia* lateat, indigentia divini in animo ad religionem prono, nullo, secundum *fideismi* scita, praeverente mentis iudicio, peculiarem quemdam commovet *sensus*: hic vero divinam ipsam *realitatem*, tum tamquam obiectum tum tamquam sui causam intimam, in se implicatam habet atque hominem quodammodo cum Deo coniungit. Est porro hic *sensus* quem modernistae fidei nomine appellant, estque illis religionis initium.

Sed non hic philosophandi, seu rectius delirandi, finis. In eiusmodi enim *sensu* modernistae non fidem tantum reperiunt; sed, cum fide inique ipsa fide, prout illam intelligent, *revelationi* locum esse affirmant. Enimvero ecquid amplius ad revelationem quis postulet? An non revelationem dicemus, aut saltem *revelationis exordium*, *sensem* illum religiosum in conscientia apparentem, quin et Deum ipsum, etsi confusius, sese, in eodem religioso *sensu*, animis manifestantem? Subdunt vero: cum fidei Deus obiectum sit aequa et causa, revelatio illa et de Deo pariter ed a Deo est; habet Deum videlicet revelantem simul ac revelatum. Hinc autem, Venerabiles Fratres, affirmatio illa modernistarum perabsurda, qua religio quaelibet, pro diverso adspectu, naturalis una ac supernaturalis dicenda est. Hic conscientiae ac *revelationis* promiscua significatio, Hinc lex, qua *conscientia religiosa* ut regula universalis traditur, cum revelatione penitus aequanda, cui subesse omnes oporteat, supremam etiam in Ecclesia potestatem, sive haec doceat sive de saeris disciplinave statuat.

Attamen in toto hoc processu, unde, ex modernistarum sententia, fides ac *revelatio* prodeunt, unum est magnopere attendendum, non exigui quidem momenti ob consequentes historico-criticas, quas inde illi eruunt. — Nam *Incognoscibile*, de quo loquuntur, non se fidei sistit ut nudum quid ant singulare; sed contra *phaenomeno* aliquo arete inhaerens, quod, quamvis ad campum scientias aut historiae pertinet, ratione tamen aliqua praeterreditur; sive hoc phaenomenon sit factum aliquod naturae, arcani quidpiam in se continens, sive sit quivis unus ex hominibus, cuius ingenium acta verba cum ordinariis Historiae legibus componi hand posse videntur. Tum vero fides, ab *Incognoscibili* allecta quod cum phaenomeno iungitur, totum ipsum phaenomenon complectitur: ac

sua vita quodammodo permeat. Ex hoc autem duo consequuntur. Primum, quaedam phaenomeni *transfiguratio*, per elationem scilicet supra veras illius conditiones, qua aptior fiat materia ad induendam divini formam, quam fides est inducitur. Secundum, phaenomeni eiusdem aliquapiam, sic vocare liceat, *desfiguratio* inde nata, quod fides illi, loci temporis que adiunctis exempta, tribuit quae reapse non habet: quod usuvenit praecipue, quum de phaenomenis agitur exacti temporis, eoque amplius quo sunt vetustiora. Ex gemino hoc capite binos iterum modernistae eruunt canones; qui, alteri additi iam ex agnosticismo habito, criticis historicae fundamenta constituent. Exemplo res illustrabitur; sitque illud e Christi persona petitum. In persona Christi, aiunt, scientia atque historia nil praeter hominem offendunt. Ergo, vi primi canonis ex agnosticismo deducti, ex eius historia quidquid divinum redollet delendum est. Porro, vi alterius canonis, Christi persona historia *transfigurata* est a fide: ergo subducendum ab ea quidquid ipsum evehit supra conditiones historicas. Demum, vi tertii canonis, eadem persona Christi a fide *desfigurata* est: ergo removenda sunt ab illa sermones, acta; quidquid uno verbo, ingenio, statui, educationi eius, loco ac tempori quibus vixit, minime respondet.

Mira equidem ratiocinandi ratio: sed haec modernistarum critice.

Religiosus igitur *sensus*, qui per *vitalem immanentiam* e latebris *subconscientiae* erumpit, germen est totius religionis ac ratio pariter omnium, quae in religione quavis fuere aut sunt futura. Rudis quidem initio ac fere informis, eiusmodi *sensus*, paulatim atque influxu arcani illius principii unde ortum habuit, adolevit una cum progressu humanae vitae, cuius, ut diximus, quaedam est forma. Habemus igitur religionis eiuslibet, etsi supernaturalis, originem: sunt nempe illae *religiosi sensus* merae explications. Nec quis catholicam exceptam putet; immo vero ceteris omnino parem: nam ea in conscientia Christi, electissimae naturae viri, eiusmodi nemo unus fuit nec erit, *vitalis* processu *immanentiae*, non aliter, nata est. — Stupent profecto, qui haec audiant, tantum ad asserendum audaciam, tantum sacrilegium! Attamen, Venerabiles Fratres, non haec sunt solum ab incredulis effutta temere. Catholici homines, immo vero et sacerdotibus plures, haec palam edisserunt: talibusque deliramentis Ecclesiam se instauratores iactant! Non heic iam de veteri errore agitur, quo naturae humanae supernaturalis ordinis veluti ius tribuebatur. Longius admodum processum est: ut nempe sanctissima religio nostra, in homine Christo aequa ac in nobis, a natura, ex se suaque sponte, edita affirmetur. Hoc autem nil profecto aptius ad omnem supernaturalem ordinem abolendum. Quare a Vaticana Synodo iure summo sancitum fuit: *Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem quae naturalem supereret, divinitus evehit non posse, sed ex se ipso ad omnis tandem veri et boni possessionem iugis profectu pertingere posse et debere, anathema sit* (1).

(Ad proximum numerum).

DIARIUM VATICANUM

(Die XXI mens. Sept. - d. XXI mens. Oct. M DCCC VII)

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites, aliasque viros, qui sui quisque muneric gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Franciscus Rossi Stockler, a secretis Apostolicae legationis Vindobonae; Carolus Cuerco Marquez, legatus extraordinarius atque

(1) *De Revel. can. III.*

administer cum omni potestate Columbiana rei publicae apud Apostolicam Sedem: Augustinus Marre, episcopus Costantien., Abas generalis monachorum Cisterciensium Reformatorum; Eugenius Meyer, Praepositus generalis Missionariorum SS. Cordis Iesu, cum consilio Congregationis sua; Iosephus Aversa, episcopus Sardian., legatus Apostolicus ad civitates Cubanam et Portoricensem; Sebastianus Nicotra, Apostolicae legationis Vindobonae auditor; Thomas Rodriguez, Prior generalis Ord. Eremitarum S. Augustini cum consilio Ordinis sui; Aristides Leonori eques; sollemni ritu legatio ab Aethioporum Caesare ad Summum Pontificem missa; Emmanuel M. Polit, episcopus electus Conchen. in Indiis; Nicolaus Székesen de Temerin, legatus extraordinarius atque administer cum omni potestate Austrorum Hungarorumque apud Apostolicam Sedem.

Pontificiae electiones.

Benedictus Oietti e S. L., Aloisius a Taggia Ord. Minorum S. Francisci Capulatorum, Claudius Benedetti Congregationis SS. R. inter iudices S. Congregationis de Propaganda fide pro rebus Orientalibus adsciscuntur.

— Iulius Guidobaldi inter Protonotarios Apostolicos ad instar participantium refertur.

— Guido Maria Conforti, archiepiscopus Stauropolitanus, coadjutor delegatur eximi episcopi Parmensis.

— Iacobus Della Chiesa, Secretariae Status substitutus, archiepiscopus Bononiensis dicitur.

— Leonidas Mapelli, in oppido Sesto-Calende dioec. Mediolanensis praepositus, episcopus Burgi S. Donnini eligitur.

Vita functi viri clariores.

Die IX mens. Octobris, Romae, excusus vir Iosephus Magno, olim Apostolicae legationis Vindobonensis auditor.

— d. xv, Romae pariter, excusus vir Andreas Steinhuber S. L., Utlau in Bavaria natus an. M DCCC XXV, in Sacrum senatum cooptatus an. M DCCC XCIV, S. Congregationis Indicis praefectus.

ANNALES

Haganus de pace conventus alter.

Haganus de pace conventus alter, die XVIII huius mensis Octobris, finem tandem laboribus imposuit, eiusque declarationes enunciantur prout sequitur:

a) Conventio ad conflictus inter varias nationes ortos pacifice ordinandos;

b) Conventio circa debita recipienda ex concretabus orta;

c) Conventio de actnum hostilium initio;

d) Conventio de legibus et moribus belli terrestris;

e) Conventio de iuribus et debitis nationum et personarum neutri parti faventium in bellis terrestribus;

f) Conventio de regimine navium ad commercia adhibitarum ad unam vel alteram bellantium partem pertinentium, dum bellum inchoatur;

g) Conventio de rectoriarum navium comutatione vellicias;

h) Conventio de torpedinibus subaqueis automaticis in mari non ubique collocandis;

i) Conventio de locis a quavis classi fulmineis formis oppugnandis;

k) Conventio de principiis Genevensis conventus pugnibus et aliis.

l) Conventio de iure comprehensionis in bellis reprimendo;

m) Conventio de coetu praedarum inter variis populos constituendo;

n) Conventio de iuribus et debitis a nationibus neutri bellantium parti faventibus in bello maritimo.

Declaravit insuper esse interdicendum quominus ab aerostatis fulminea tormenta eiice- rentur; arbitratum esse ex obligatione iniungendum; pluraque vota emisit, quae brevitatis causa omittimus. Ex quibus facile colligitur, Haganos legatos si quid ad belli horrores leniendos sint assequunti, certe generalem quaestione de pace deque arbitratibus nullum gradum ultra tulisse.

Mauritana res.

Mauritanas res quasi per menstrua diaria enunciantibus — (non enim certi quidquam aut aperte plane videmus) — primum nobis ocurrunt Gallici administri Regnault, Rabat in urbe, receptio, in qua Abd-El-Azis Caesaris gubernium eum certiorem fecit, se fidum Algecirano foederi mansurum, atque publicum ordinem omni opera servaturum; nihil vero aperuit circa Mauritanie regis consilia contra Muley-Afid fratre et aemulum, deque internis civitatis perturbationibus. In Gallicam manum impetus inter Ujda et Lalla Marnia oppida, quem deinde Arabes pertinuerunt, procul dubio fanatico furori tribuendus est ob eventus bellicos ad Atlanticum mare, neque maioris momenti habendus. Contra, audax aggressio in Gallicas acies, castra ad Taddert facientes, unde milites nonnulli mortem et vulnera passi sunt, si quidem aggressores ex primo Muley-Afid agmine erant, huiuscem viri sortem iri definitum indigitabit: is enim, Mogador oppidum relinquens, aut re evincet satis virium sibi esse ad resistendum, aut fratri substitutioni esse renuendum, quum etiam viderit legatos a se per Europam missos nullib[us] esse receptos neque coram gubernantes admissos.

Turcarum Persarumque contentiones.

Turcarum pariter Persarumque inter se contentionibus finis adhuc nullus impositus. Nunciantur enim novae Persarum terrarum occupationes. Terciis agminibus factae inter Tabris et Urmia. Quorum advenietur, si Constantinopoli ultra negabitur iussa esse de remissa, dum nihil providetur ut desinant?

Austrorum Hungarorumque trepidationes.

Austrorum Hungarorumque, quin etiam totius orbis, animi anxii quidem ac trepidi his diebus fuere de Augusti senis Francisci Iosephi Imperatoris valetudine; eoque magis quod fama manaverit magnum illum ducem, qui regni haeres est, gravissimo et ipsum morbo laborare. Faustis vero auspiciis augurium omne nunc etiam videtur longe dep[er]ire.

Ex inferiore America.

Ut tandem aliquando novi; quidquam ex America compescimus, Argentina

civitas certiores nos fecit, Corrientes provinciam civili bello agitari; Honduras autem et S. Salvatoris civitates novis aemulationibus graviter inter se contendere.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS

In Austria compromissum cum Hungaria late admissum; Czechorum tamen factio acerrime obstat. Itaque factum est ut eorum administri Forscht et Pacak a suis muniberis recesserint.

In Bavaria novus coetus congregatus, cuius plerique legati catholicae parti favent. Rationes accepti et expensi in disceptationem vocatae floridam regni vitam patefecerunt.

In Dania de regni praesidiis augendis disceptatur.

In Germania rerum ad exterios administer Tschirschky a munere abdicavit. Schoen doctor, Petropoli Germanorum legatus, ei est suffectus.

In Hispania coetus sessiones placide resumptae.

In Hungaria administri declararunt se ex ipsa Imperatoris voluntate proxime novam legem de universalis iure suffragii exhibitos. Compromissum cum altera regni parte iri a plerisque acceptum apparebat, quamquam a nonnullis acriter et ibi oppugnatum.

In Serbia Skupinae quam dieunt sessiones prorogatae.

PER ORBEM

Die XXI mens. Septembbris MDCCCVII in ferri fodiinis apud Neo-eboracum cavea decem et septem cunicularios continens, ex altitudine CCC pedum in barathrum praecepit. Ex misericordia illis opificibus quatuordecim malo fato occubunt.

— d. XXII in Genuensi portu ditissima veteriora navis *Principessa Iolanda* dum in mare primum immittitur, improvisa machinarum labore, fluctibus obruitur.

— d. XXV in Hispania Guadalmedina flumen super ripas effusum Malacae urbis vicos quatuor submergit.

— d. XXVI Parmae monumentum Victorio Bottego, audaci illi terrarum exploratori, sollemni ritu dicatur.

Mainau, Badensis magnus dux cursum vitae absolvit.

— d. XXIX Caprarolae, in oppido Romanae provinciae, ac deinde in eius patria domo, Vignola, Iacobi Barozzi, architecti inter omnes celeberrimi, centenaria sollemnia celebrantur.

Die I mensis Octobris Rodigii obit Caietanus Oliva, antiquitatis et scriptorum veterum peritissimus.

— d. III Siamensis rex Romanum visitaturus advenit.

Ex Russica provincia Cernicoff gravis colonorum seditione nunciatur.

— d. VIII Bulgarorum praedatorum manus graecum oppidum Negovani ferro et igni vastat.

— d. IX in Russia curruum series vapore actorum ad Yourieff-Walk a latronibus invaditur, qui viatores tres interficiunt.

— d. X Mediolani in dementium nosocomi moritur Romualdus Mareco, musices magister et chorearum auctor notissimus.

Ad Budam, Hungaricam urbem, ferriviarum conflictus accidit, unde viatores quinque permuntur, plures vulnerantur.

— d. XI Mediolani, ob vim in operarios seditiones adhibitam, opifices omnes ex condicto a suis laboribus recessunt. Publici ordinis turbatio fit.

— d. XII similia Bononiae, ac deinde Augustae Taurinorum renovantur.

Athenis vita fungitur Adulfus Furtwaengler, scientia antiquitatis, quae ad veterum artis monumenta spectat, nostris diebus facile princeps.

— d. XIII Georgius, Graecorum princeps regulus, fundamenta iacit novae urbis Anchiali.

— d. XIV in Hispania nova damna ex fluminis inundationibus lugentur.

— d. XVI Fontanet, in urbe Civitatum Foederatarum Americae Septentrionalis, opificium ad pyrogranum conficiendam improviso incenditur, aedificia circum ad mille passus diripiens, atroce mortem multis procurans.

— d. XVIII Liger flumen alveum excedit sata laeta per cursum omnino subvertens.

— d. XIX Haganus de pace conventus alter absolvit.

AENIGMATA

Est pulerum roseis pueris tenerisque puellis,
est tibi dum te ornant lilia teque rosae.
Cui nova multiplex adiicitur si litera forma,
Proteus tam varias non habet ipse vices.
B madet aurora, B vesperi lacte papillas;
hoc abit et phthisis, hoc, balbe puelle, bibe.
C novat et lapidem et nigrum robigine falcem;
illa etiam Aegaei est insula pulera maris.
D magis uxore o quotiens est cara marito!
Tu tamen absque illa, nostra puerilla, places.
M, qui forte tibi est vel primo in limine vitae,
nec, te cum turpat, languida ruga perit.
Candide R, caeli sedet alba in vertice luna;
quas serui exili in vimine tinge rosas.
V nunquam audiui qui sit, qua natus in urbe:
vos qui legitissim dicite, amabo mihi.

I. B. PESENTI.

Ex sociis, qui totius aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

THOMAE VALLAURI
DE RE EPIGRAPHICA
ACROASIS.

Enigmata an. X. n. VIII proposita his respondent:

1) Pala, Palla, Palea, Palma;

2) Cor-sica.

Ea rite soluta miserunt:

Henr. Tarallo: *Vine Starace, Neapolis*. — Alois. Cappelli, *Senis*. — C. Leclerc, *Monteregali in Canada*. — B. Michalski, *ex Potonia*. — Merky ch, *Bellemagny*. — Aug. Roberge, *Chicoutino in Canada*. — Rich. Müller, *Berolino*. — Petrus Tergestinus. — Gregorius Cleary, *Roma*. — F. Arneri, *Mediotano*. — Ioan. Rapzel, *Aureliano*. — F. Guerra, *Aleto*. — Rich. Brondel, *Brugis*. — I. Ortiz, *Morelia*. — Fr. Bonaventura, *Aterno*. — Rich. Lefebre, *Parisits*.

Sortitus est praemium:

F. ARNERI,

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

LOLLIUS

SIVE DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis*, Phil. Cuggiani.